

УДК 81'243:378.147.88

Н. Ю. Булава

Вінницький національний
технічний університет

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Проаналізовано значення самостійної роботи у процесі викладання української мови як іноземної в навчальному процесі, з'ясувати основні психолого-педагогічні умови розвитку самостійної роботи процесі викладання української мови як іноземної, подано визначення самостійної роботи, це поняття розширено і поглиблено з урахуванням не лише його зовнішніх характеристик, а й внутрішнього психологічного змісту, що пов'язано з тим, що центральною фігурою, суб'єктом цієї діяльності є студент. Наведено та охарактеризовано особливості різновидів самостійної роботи, наведено вибір оптимальних способів і засобів для досягнення успішних педагогічних результатів, визначено передумови формування навичок самостійності у навчанні.

Ключові слова: українська мова як іноземна, самостійна робота.

Самостійна аудиторна робота має свою специфіку, яку багато в чому визначає безпосередня участь викладача в іншомовній діяльності студентів. На аудиторному занятті викладач навчає навичкам самостійної роботи над мовою, спрямовує мовну діяльність студентів, здійснює безпосередній контроль самостійної роботи за її процесом і результатом [1].

Для успішного виконання самостійної діяльності учень має бути навчений раціональним способам засвоєння лексики і граматики, ефективним прийомам оволодіння мовними вміннями під час читання, аудіювання, говоріння, писемного мовлення. Формування викладачем «методичної компетенції» студентів передбачає зв'язок навчання предмету – української мови як іноземної з навчанням «технології» оволодіння предметом [2, с. 159].

Перспективним є навчання за допомогою алгоритмів управління. У методиці викладання іноземних мов алгоритм - це регламентована система навчальних дій, що забезпечує досягнення певної мовної мети. Найбільш доступними для студентів і простими для укладача алгоритмів (ним може бути досвідчений викладач-практик) є пам'ятки, які

регламентують дії, спрямовані на виконання завдань будь-яких різновидів (підготовка монологічного висловлювання, читання тексту, складання конспекту тощо). Призначення пам'яток – допомогти студентам оволодіти навичками самостійної роботи на свідомій основі, розвинути вміння аналізувати власну іншомовну діяльність.

Перед складанням будь-якої пам'ятки має передувати бесіда зі студентами, протягом якої дається орієнтування у складі і послідовності дій із певним навчальним матеріалом. Якщо студенти ще недостатньо володіють українською мовою, бесіду можна здійснювати рідною мовою студентів або через мову-посередник. Природним завершенням цього етапу (попереднє з'ясування системи орієнтирів) буде наочно оформлена пам'ятка. Іноді викладач дає пам'ятки в готовому вигляді, але для студентів корисніше, якщо вони складають її на занятті у співпраці з викладачем, за його допомогою, під його керівництвом. Наведемо як приклад пам'ятку, призначену для формування навичок самостійної монологічного мовлення на основі газетних текстів малої форми, що мають дієву тематику (візити, прийоми, бесіди, мітинги тощо).

1. Початок роботи, пам'ятайте, що ваша мета - передати основний зміст прочитаного в простій формі.

2. Знайдіть відповідну рубрику в газеті.

3. Відберіть матеріал за тематикою.

4. Прочитайте відібраний текстовий матеріал, намагаючись не користуватися словником. Під час читання визначте позиції, що несуть основну інформацію.

5. Спираючись на текстовий матеріал і зроблені вами позначки, проговоріть подумки своє повідомлення. Не забувайте замінювати складні синтаксичні конструкції простішими [3].

Під час підготовки повідомлення використовуйте як орієнтир наступну схему: місце дії (де?), час дії (коли?), учасники (хто?), факти (що?).

Відпрацювання змісту пам'ятки починається на занятті і здійснюється на великому навчальному матеріалі спочатку за допомогою викладача, а потім тільки під його наглядом. Після такої аудиторного підготовки, оволодівши навичками покрокових дій, студенти можуть працювати самостійно вдома, а пам'ятки виконують опосередковане керівництво їх самостійною діяльністю.

Навчання навичкам самостійної роботи за допомогою пам'яток – один із можливих методів. Інший, ще більш перспективний методів – використання вправ, що розвивають самостійність учнів.

Цікавою є система вправ, яка ґрунтується відповідно до динаміки, наростанням самостійності (копіюючий, відтворюючий і творчий

різновиди самостійної роботи). Охарактеризуємо цю систему на прикладі вправ, навчальних прийомів складання усного монологічного висловлювання з теми.

Копіюючий різновид самостійної роботи передбачає вироблення прийомів аналізу та групування навчального матеріалу, для чого використовуються вправи, які спираються на текст: «Підкресліть основні думки тексту», «Відзначте аргументи», «Підберіть опорні слова з тексту до запропонованого плану висловлювання».

Відтворюючий різновид самостійної роботи характеризується широким використанням прийомів мовної та смислової трансформації, які засвоюються на матеріалі вправ: «Передайте зміст тексту з позиції людей, що мають різну оцінку описаних фактів», «Дайте скорочений (розширений) варіант повідомлення».

Творчий різновид самостійної роботи передбачає навчання прийомам висловлення власних думок, які проходять відпрацювання через вправи на зразок: “Обґрунтуйте (або спростуйте) тези тексту, пов’язані з темою”, “Підберіть з інших текстових джерел матеріал на аналогічну тему”, “Аргументуйте свою думку в дискусії за темою”.

Охарактеризована система вправ, спрямована на засвоєння прийомів ускладнення самостійної діяльності, спочатку виконується студентами на аудиторному занятті під керівництвом викладача. Необхідна велика кількість однотипних вправ, що створюють повторювальні умови застосування одного і того ж прийому. Після відповідної аудиторної роботи студенти можуть виконувати такі вправи самостійно вдома.

Отже, методично правильна організація самостійної роботи є невід’ємною частиною навчально-виховного процесу з української мови як іноземної, вона органічно входить в аудиторні та позааудиторні заняття, здійснює зв’язок між ними.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Лессовая Л. И., Ищук Н.Ю. Об организации самостоятельной работы при изучении практического курса русского языка РКИ. *Русский язык и литература: проблемы изучения и преподавания в школе и вузе.* Киев, 2009. С. 322–325.
2. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному / под ред. А. Н. Щукина. – Москва : Рус. яз., 2003. 304 с.
3. Щукин А. Н. Методика преподавания русского языка как иностранного: учебное пособие для вузов. Москва : Рус. яз., 1990. 231 с.